

## Genmälen till revisionsnämndens utvärderingsberättelse för år 2019

Revisionsnämnden har avgett utvärderingsberättelse för år 2019, 14.5.2020 och samtidigt har slutrevision hållits. Fullmäktige har 16.6.2020 godkänt bokslutet och beviljat föreslagen ansvarsfrihet. Revisionsnämnden har i samband med det förelagt fullmäktige att fullmäktige begär styrelsens genmäle med anledning av utvärderingsberättelsen, så att genmälet är fullmäktige tillhanda senast 1.10.2020.

I utvärderingsberättelsen har revisionsnämnden lyft fram följande punkter som stadens berörda förvaltningar har besvarat.

- **Viktig med en tydlig koppling mellan de övergripande målen i stadens strategi och de i budgeten ingående bindande verksamhetsmässiga och ekonomiska målen kan aldrig överbetonas. Likaså en analys av förverkligandet av dessa i bokslutet speciellt mot bakgrund av de stadganden som ingår i kommunallagen.**

Uppföljningen av stadens uppställda mål och strategiska handlingar utvecklas och förtydligas i samband med att stadens interna anvisningar för budgetarbetet, teratiralrapportering och bokslutsarbetet revideras under 2020.

- **Viktigt att målen för de enskilda koncernsamfunden samt mål för koncernens nyckeltal prioriteras i stadens budget. Revisionsnämnden påpekar att "lagstadgad" balans i kommunens ekonomi till väsentliga delar mäts utgående ifrån koncernens nyckeltal och därmed är uppställande av mål gällande dessa centrala för uppnående och bibehållande av en ekonomi i balans i enlighet med kommunallagen. Åtgärdsrekommendationen är att konkreta mål för de enskilda koncernsamfundens resultat samt "kritiska nyckeltal" behöver uppställas framöver.**

Stadens koncerndirektiv har senast uppdaterats 2010 under Väståbolands stads tid och är därmed mycket föråldrade. Stadens koncerndirektiv kommer att uppdateras och revideras under hösten 2020.

En aktivare dialog mellan staden och koncernsamfunden kommer även att prioriteras under hela verksamhetsåret samt vid uppgörandet av stadens ekonomiska

styrdokument. Målet är att få en kontinuerlig fortlöpande kommunikation mellan staden och koncernsamfunden så att även t.ex. nyckeltal kan i samråd ställas.

- **De strategiska målen vad gäller den negativa befolkningsutvecklingen, stadens servicenät och utmaningar kring stadens fastighetsbestånd bör kontinuerligt utvärderas så att dessa är möjligast realistiska med beaktande av rådande konjunkturer samt de medel som står till buds.**

Den negativa befolkningsutvecklingen är ett problem för många städer och kommuner i Finland. Staden försöker på en bred front inom stadens samtliga förvaltningar att arbeta med att mota denna trend. Flera åtgärder i stadens strategi är kopplade till arbetet med att försöka svänga den negativa befolkningsutvecklingen. Under våren 2020 har man kunna skönja en liten inflyttning till staden samt att den negativa befolkningsutvecklingskurvan avstannat. Detta kan säkert till en del härledas till det rådande läge kring Corona-pandemin i landet.

- **Det ackumulerade överskottet nu enligt revisionsnämndens bedömning i praktiken att ätas upp under innevarande år, vilket stadens operativa ledning bör fästa yttersta vikt vid.**

Ledningsgruppen arbetar mycket aktivt med stadens ekonomi. På samtliga ledningsgruppsmöten inom staden berörs och diskuterats stadens ekonomiska läge. Både stadsdirektören och ekonomichefen deltar aktivt i avdelningarnas och nämndernas möten beträffande ekonomiska ärenden.

- **Enligt revisionsnämndens mening kan driftens avvikelse till den ursprungliga budgeten i huvudsak förklaras med social och hälsovårdens budgetutfall i enlighet med följande: Det ekonomiska utfallet avvek i väsentlig mån i negativ bemärkelse relaterat till den ursprungliga budgeten.**

Den ekonomiska utvecklingen inom social-och hälsovårdsavdelningen var mycket utmanande år 2019. Kommunens trängda ekonomiska sits och det ökade behovet av social- och hälsovårdstjänster gjorde situationen krävande. Redan vid halva året 2019 visade prognoserna att en överskridningsrisk av budgeten var stor. Ett kortsiktigt sparprogram utarbetades och förverkligades under hösthalvåret. Det anhölls om budgetändring av fullmäktige, som godkände en budgetändring med ett tilläggsanslag för social- och hälsovårdsavdelningen med 2 845 000 € (totalt -58 560 441). Den ändrade budgeten var vid bokslutet inom budgetramarna och en totalanvändningsgrad på 99,4 % (totalt -58 204 248).

### Socialservice

Socialservicens budget 2019 prognostiserades överskridas i lönekostnaderna pga en överskridning av sysselsättningsverksamheten (i bokslutet överskridning från ursprunglig budget ca 112 000 €), bestående av bl.a. kostnadsställen för lönestöd för långtidsarbetslösa. Även specialomsorgens kostnader för köptjänster prognostiserades överskrida på grund av specialomsorgens överraskande behov under året (i bokslutet överskridning från ursprunglig budget (ca 310 000 €). Den största orsaken till överskridningen av specialomsorgens köptjänster var tjänster från Kårkulla skn. Under hösten 2019 påbörjades månatliga genomgångar på klientnivå av servicebehoven tillsammans med Kårkullas representanter, för att följa upp och påverka kostnadsutvecklingen.

### Familjeenhet

Barn och unga rapporteras må dåligt, vilket gjort att behovet av familjetjänster ökar i hela landet. I Pargas har familjeenheten byggts upp från det första halva året 2018 med en ny chef och så gott som hela personalen ny. Det har tagit tid att utveckla modeller för ett förnyat arbetssätt. Under år 2019 har enheten haft tjänster och befattningar besatta och därmed har man kunnat svara på behoven och även åtgärdat ärenden som tidigare inte kunnat åtgärdas då enheten varit otillräckligt bemannat. Barnskydd kan aldrig nekas dem som är i behov av det. I det skedet barnskyddet anlitas borde mycket förebyggande åtgärder ha gjorts för att förhindra den negativa utvecklingen i familjen. Det förebyggande arbetet översektoralt (inom hälsovården, rådgivningen, socialservice, småbarnspedagogiken och bildningen mm) är centralt för att stävja kostnadsutvecklingen inom familjeenheten.

Budgeten år 2019 överskreds märkbart i köptjänster (i bokslutet överskridning från ursprunglig budget ca 1 090 000 €). Köptjänster inom familjeenheten var lågt budgeterat och med en kraftig ökning i kostnaderna för vård utanför hemmet, på anstalt, resulterade i överskridning. För dessa barn har den dyrare anstaltsvården varit nödvändig att anlita istället för andra vårdformer som tex. familjevård. Vårddygnet ökade med över 20 % mellan åren 2018 och 2019. Därtill har familjearbete köpts som köptjänster. I framtiden strävar man att i större grad kunna erbjuda familjearbete i egen regi i stället för dyra köptjänster.

### Äldreomsorg

Befolkningsdemografin förändras i landet och antalet äldre ökar markant de närmaste åren. Därmed ökar även behoven av tjänster till äldre personer. Köerna till äldreomsorgens effektiverade boenden är långa och många äldre väntar på plats till serviceboende, ofta på bäddavdelningar avsedda för medicinsk vård. Äldreomsorgens utmaningar är bestående och situationen kan inte lösas med enbart ökat antal serviceboendepplatser. Tjänsterna måste utvecklas inom alla områden inom äldreomsorgen och hälsovården. Det förebyggande arbetet ska stärkas så att de äldre får flera friska år i livet och får stöd i att bo hemma längre.

År 2019 var personalkostnaderna den största orsaken till anhållan om budgetändring för äldreomsorgen. Personalkostnaderna (vikariekostnader) var mycket höga och överskreds från ursprungliga budgeten totalt ca 460 000 € i bokslutet. Närståendevården överskreds med ca 50 000 € pga att verksamheten ökade. Intäkterna var dessutom lägre än budgeterat.

#### Hälsovården

Hälsovården hade år 2019 utmaningar i rekrytering av behörig personal. Personalkostnaderna underskreds, men på motsvarande sätt överskreds köptjänster. Köptjänsterna överskreds pga att läkartjänster köptes in. Läkare är svåra att rekrytera, speciellt till skärgården till hälsostationer med endast en läkare, trots möjligheter till seniorläkarkonsultationer. Distansmottagningsverksamheten utvecklas i framtiden för att trygga tjänsterna och samtidigt nå en positivare kostnadsutveckling.

#### Övrigt

Ett långsiktigt balanseringsprogram för ekonomin är utarbetat inom staden. Social- och hälsovårdens mest betydelsefulla åtgärd är arbetet med vårdkedjorna för klienter och patienter mellan specialistsjukvård, hälsovård och äldreomsorg. Stora kostnader uppkommer då patienter och klienter vårdas på "fel plats" vid "fel tid". Omorganisering av vårdkedjorna kräver utveckling av verksamheten på flera enheter och utvecklingen ska ske med gemensamma krafter. Syftet är att vända utvecklingen från tung, dyr vård till lättare vård. Det kan uppnås bland annat med satsning på förebyggande arbete och intensifiering av öppenvården. Vårdformerna utvecklas kvalitativt så att ändamålsenlig vård ges på vårdplatsen. Dyr medicinsk vård erbjuds i framtiden på sjukhus och bäddavdelning.

Socialservicens och familjeenhetens tjänster utvecklas i gemensam riktning. Synergieffekter kan hittas med utökat samarbete. En utredning pågår vars syfte är att utreda huruvida en samgång av de båda enheterna skulle ge fördelar.

Digitaliseringen av och förnyande av tjänster sker inom alla enheter.

Personalens välmående är mycket viktigt att beakta och uppmärksamma. Rekryteringen satsas på och personalen görs allt mer delaktig i enheternas utveckling. Personalens välmående diskuteras och strävas att förbättras inom alla nivåer på avdelningen. Ledningskulturen utvecklas gemensamt till ett mer öppet, inkluderande och coachande ledarskap.

- **Noteras att dagvattenavgiften för år 2019, om vilken fullmäktige fattade beslut om 10.12.2019 inte har fakturerats i enlighet med fullmäktigebeslutet.**

Det har inte varit praktiskt genomförbart att fakturera och uppbära dagvattenavgifter för år 2019, då stadsfullmäktige först den 10.12.2019 § 106 beslöt införa

dagvattenavgifter för bebyggda fastigheter inom verkningsområdena för kommunens dagvattensystem enligt av stadsstyrelsen föreslagna avgiftsgrunder. Stadsfullmäktiges beslut vann inte laga kraft under år 2019 och var därför inte verkställbart under året. Inkomsterna från dagvattenavgifterna har i bokslutet inte antecknats som en öppen fordran och således är det nödvändigt att stadsfullmäktige beslutar att 2019 års dagvattenavgifter inte faktureras och uppbärs.

Stadsfullmäktige beslöt på sitt möte 8.6.2020 att 2019 års dagvattenavgifter enligt godkänd taxa inte uppbärs.

- **Koncerttjänsters överskridningar**

Kommunikationens överskridningar beror mest på att kostnaderna för köp av tjänster och material har överskridit budgeten. Detta på grund av inköp av ny videokonferensutrustning till områdeskontoren och på grund av den överskridna budgeten för ICT-tjänster (innehåller bl.a. extraarbete med stadens nya webbplats).

Under år 2019 rekryterades både en ny ekonomichef och en teknisk chef. Stadsstyrelsen valde att anlita konsult hjälp vid rekryteringen. Vid uppgörandet av budgetförslaget var det inte ännu känt att konsult skulle anlitas för dessa rekryteringar, som dessutom blev utdragna processer med flera sökangångar. Anslagen för underhållsavgifter för vårt ärendehanteringssystem Dynasty var för lågt budgeterade. Medlemsavgifterna till olika samarbetsorganisationer har också varit för lågt beräknade. Resekostnaderna har överskridits med 7 000 euro bl. a. för att arbetsgruppen för Byahuset gjort en del resor i samband med sitt utredningsarbete, fastighetsarbetsgruppen haft många möten under hösten 2019 och Femstadsmötet ordnades i Mariehamn.

- **Sjukfrånvaron**

Sjukfrånvaron inom kommunsektorn i medeltal har under en längre tid varit ganska konstant, men enligt de senaste rapporterna har den igen ökat något, samma trend har syntts i Pargas. Pargas stad har sedan 2009 haft en sjukfrånvaro som är något lägre än kommuner i allmänhet, vissa år har sjukfrånvaron t.o.m. minskat något, men år 2019 har trenden tyvärr igen gått mot det sämre.

Enligt rekommendationer från både arbetshälsoinstitutet och kommunernas pensionsförsäkringsbolag Keva, finns det egentligen bara ett sätt att hantera problemet med ökad sjukfrånvaro. För att minska sjukfrånvaron krävs systematiska och upprepade åtgärder. Grunden för åtgärderna är ett fungerande system för tidigt ingripande och ett fungerande samarbete med företagshälsovården. Här har förmännen på alla nivåer en

mycket viktig roll. Likaså behövs ett bra rapporteringssystem så att förmännen i tillräckligt god tid får information om var och när de riktade insatserna ska sättas in.

En av personalstrategins målsättningar är att ledarskapet ska vara på en så hög nivå att alla förmännen känner till principerna för tidigt ingripande och har de rätta verktygen för att agera på rätt sätt. Den senaste systematiska satsningen på ledning av arbetshälsa gjordes år 2017, flera nya förmän har anställts sedan dess. Sannolikt skulle en ny utbildning behövas, därför kommer den s.k. ledarstigen som erbjuds hösten 2020 att fokusera speciellt på ledning av arbetshälsa och förändringsledarskap.

Dessutom har personaltjänster fått feedback från fältet om att förmännen inte får tillräcklig information från den nuvarande HR databasen. Löneräknings- och personalprogrammen kommer att uppdateras hösten 2020. I den nya versionen finns bättre rapporteringsmöjligheter. Förmännen kommer att få en utbildning i vilka rapporter de kan köra själv och vilken information personaltjänster kan leverera. Enligt planerna ska framförallt s.k. "svaga signaler" om frånvaro bli automatiserade och ge möjlighet att reagera tidigare.

- **Målstyrning av verksamheten och ekonomin och en god budgetdisciplin utgör viktiga grundelement i processen att tackla dagens utmaningar och upprätthålla balansen i stadens ekonomi, men utmaningarna är av den storleksordningen att även förändringar i de grundläggande strukturerna enligt revisionsnämndens mening kommer att bli nödvändiga.**

Den största punkten i stadens balanseringsprogram är att se över vårdkedjorna i staden. Det är en stor åtgärd som direkt har att göra med att se över social- och hälsovårdens strukturer och processer.

- **Verksamhetsmässiga målsättningarna uppnåts i stort medan de ekonomiska målen inte uppnåddes och stadens ekonomi för närvarande uppvisar en betydande obalans, som förutsätter kraftåtgärder. Revisionsnämnden efterlyser en lägesrapport vad gäller programmet för uppbalansering av stadens ekonomi, speciellt som de ekonomiska utmaningarna p.g.a. av Coronakrisen kommer att bli långt större än vad som var känt då balanseringsprogrammet började planeras.**

Stadens balanseringsprogram uppföljs kontinuerligt inom respektive avdelning. Uppföljningen av balanseringsprogrammet kommer att ske i form av en separat lägesrapport i samband med stadens övriga delårsrapporter, så som tertialrapporter och bokslut. Den första uppföljningsrapporten för perioden juni – augusti 2020 tillsänds revisionsnämnden under hösten 2020.